

جریان‌شناسی سیاسی ایران معاصر

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

مظفری، آیت، ۱۳۴۱

جریان‌شناسی سیاسی ایران معاصر / نویسنده آیت مظفری (قنبری)، [برای]
پژوهشکده تحقیقات اسلامی، نمایندگی ولی فقیه، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، --
قم: زمزم هدایت، ۱۳۸۵.

۱۹۹ ص.

ISBN 964 - 8769 - 72 - 9، ریال ۱۳۰۰۰

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۱۹۳] - ۱۹۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴ -- جناح‌های سیاسی. ۲. حزب‌های سیاسی --
ایران -- تاریخ. ۳. ایران -- سیاست و حکومت -- قرن ۱۴. الف. سپاه پاسداران
انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه، پژوهشکده تحقیقات اسلامی. زمزم هدایت. ب.
عنوان

۹۵۵ / ۰۸۴۰۴۵۴۲

DSR ۱۶۵۸ / ۴ ج ۶م

۸۵ - ۱۰۸۲۰ م

کتابخانه ملی ایران

زمزم
هدایت
انتشارات

نام کتاب: جریان‌شناسی سیاسی ایران معاصر
نویسنده: دکتر آیت مظفری (قنبری)
تهیه کننده: پژوهشکده تحقیقات اسلامی
حروفچینی و صفحه‌آرایی: پژوهشکده تحقیقات اسلامی
ناشر: زمزم هدایت
لیتوگرافی: صبا
چاپ: الهادی
نوبت چاپ: اول
تیراژ: ۳۰۰۰
قیمت: ۱۳۰۰ تومان
شابک: ۹ - ۷۲ - ۸۷۶۹ - ۹۶۴

قم، خ شهید فاطمی (دور شهر)، نبش فاطمی ۳، پلاک ۸۱

تلفکس ۷۷۳۰۷۲۵ - ۰۲۵۱، همراه ۰۹۱۲۲۵۳۲۸۸۷

فهرست

مقدمه	۷
تعریف مفاهیم	۱۱
گونه‌شناسی جریان‌های فکری - سیاسی	۱۷
۱. جریان اسلامی	۲۷
۱ - ۱. تعریف	۲۷
۲ - ۱. تاریخچه	۲۸
۳ - ۱. مبانی فکری	۳۳
۴ - ۱. نهادها، احزاب و گروه‌ها	۳۹
۲. جریان سلطنت طلب	۱۰۹
۱ - ۲. تعریف	۱۰۹
۲ - ۲. تاریخچه	۱۱۰
۳ - ۲. مبانی فکری	۱۱۳
۴ - ۲. احزاب و گروه‌های وابسته	۱۱۷

۱۲۳	۳. جریان مارکسیستی
۱۲۳	۱ - ۳. تعریف
۱۲۴	۲ - ۳. تاریخچه
۱۲۹	۳ - ۳. مبانی فکری
۱۳۲	۴ - ۳. احزاب و گروه‌های مارکسیست
۱۳۷	۴. جریان ملی‌گرا
۱۳۷	۱ - ۴. تعریف
۱۳۸	۲ - ۴. تاریخچه
۱۴۱	۳ - ۴. مبانی فکری
۱۴۸	۴ - ۴. احزاب و گروه‌ها
۱۵۱	۵. جریان التقاطی
۱۵۱	۱ - ۵. تعریف
۱۵۲	۲ - ۵. تاریخچه
۱۵۵	۳ - ۵. مبانی فکری
۱۵۹	۴ - ۵. احزاب و سازمان‌ها
۱۷۵	۶. جریان روشنفکری
۱۷۵	۱ - ۶. تعریف و انواع جریان روشنفکری
۱۷۸	۲ - ۶. تاریخچه
۱۸۶	۳ - ۶. مبانی فکری
۱۹۱	نتیجه
۱۹۳	فهرست منابع

مقدمه

امام علی (ع):

يَا بَنِيَّ لَا بُدَّ لِلْعَاقِلِ... أَنْ يَعْرِفَ أَهْلَ زَمَانِهِ

پسرم! هر خردمند بایسته است مردمان روزگار خویش را بشناسد.^۱

جریان‌های سیاسی پدیده‌ای بسیار مهم و نقش‌آفرین در تاریخ و تحولات جوامع به شمار می‌آیند. مراد از جریان سیاسی، یک حرکت سیاسی پویا و زنده است که با برخورداری از ایدئولوژی مشخص و گرایش‌های فکری درونی به مدد رهبران خود بر اقشار مختلف جامعه تأثیر می‌گذارد و جبهه، جناح، حزب، سازمان یا نهاد و گروه ویژه خود را بنیان می‌نهد. هدف نهایی جریان‌های سیاسی، کسب قدرت و استقرار نظام سیاسی مورد نظر است که آن را از طریق راهبردها و راهکارهای مختلف پی می‌گیرند.

کارکردهای یک جریان فکری - سیاسی را به اختصار در امور زیر می‌توان برشمرد:

- ۱- شناسایی و معرفی رهبر
 - ۲- کادر سازی
 - ۳- بسیج مردم
 - ۴- تشکیل دولت
 - ۵- مشروعیت بخشی به دولت
 - ۶- کارگردانی قدرت در جامعه
 - ۷- حمایت و پشتیبانی از دولت
 - ۸- جهت دهی به افکار عمومی و فرهنگ سازی
 - ۹- حمایت و پشتیبانی از احزاب، نهادها و تشکل‌های وابسته به خود
 - ۱۰- ائتلاف با برخی از جریان‌های رقیب
 - ۱۱- از مشروعیت اندازی جریان رقیب و براندازی آن
 - ۱۲- دفاع از دولت، احزاب، نهادها و تشکل‌های وابسته به خود هنگام بحران‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی.
- کارکردهای مذکور، نشانگر آن است که جریان‌ها تا چه اندازه در سرنوشت یک ملت نقش آفرینند و سلامت و انحراف آنها در عاقبت کار افراد و جامعه چقدر تعیین کننده است. حیات سیاسی یک کشور، سنت و گذشته سیاسی مردم، وضعیت حال و آینده آنان متأثر از کارگردانی این جریان‌هاست.
- شناخت صحیح مسایل سیاسی هر جامعه و تحلیل درست از وقایع، بدون شناخت ماهیت جریان‌های فکری - سیاسی ناممکن است، بویژه این که می‌دانیم جریان‌ها از حیث وابستگی یکسان نیستند، آنان را می‌توان به دو دسته زیر تقسیم کرد:

۱- جریان فکری - سیاسی مستقل، این جریان بر آمده از متن اجتماع، مردمی و بدون وابستگی به دولتهای بیگانه یا فاسد است. مانند جریان اسلامی.

۲- جریان فکری - سیاسی وابسته، که به دو گروه تقسیم می‌شود:

الف: جریان وابسته به دولت نامشروع داخلی: این جریان از سوی دولت غیر مردمی حاکم تشکیل و راه اندازی شده، از احزاب، گروه‌ها و نهادهای آن حمایت و پشتیبانی سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی صورت می‌گیرد. در مقابل نیز آن جریان، پیرو و توجیه‌گر نظام حاکم است.

ب: جریان وابسته به دولت اجنبی: این جریان از سوی قدرت‌های خارجی اعم از همسایه، منطقه‌ای یا جهانی تشکیل، راه اندازی و حمایت می‌شود و توجیه‌گر اعمال و سیاست دولت حامی بوده، در راستای منافع قدرت بیگانه و ضد منافع ملی گام بر می‌دارد.

مثال جریان الف سلطنت‌طلبی است که البته امروز و حتی دیروز (قبل از پیروزی انقلاب اسلامی) از حمایت خارجی برخوردار بود و مثال دوم جریان چپ مارکسیستی بویژه چپ قدیم است.

با وجود توضیحات یاد شده، آنچه مسلم است فقدان معرفی شفاف از جریان‌های موجود در جامعه ایران از عصر مشروطه تا امروز است.

بدین روی، شناخت صحیح مسائل سیاسی جامعه، و امداد شناخت این جریان‌ها است. راه یافتن اینکه هر جریان، از چه ماهیت فکری برخوردار است و نقاط قوت و ضعف آن چیست، به ویژه برای نسلی که از تاریخ رویش، پویش و خیزش جریان‌ها اطلاع کافی ندارد، بسیار ضروری است.

با نگاهی به تاریخ معاصر ایران در می‌یابیم که شش جریان سیاسی در

ایران فعال بوده و حیات سیاسی همچنان تحت تأثیر آنها قرار دارد. این جریان‌ها با توجه به عنصر ایدئولوژی و اعتقادات عبارتند از:

- ۱- جریان اسلامی؛
- ۲- جریان سلطنت طلب؛
- ۳- جریان مارکسیستی؛
- ۴- جریان ملی‌گرای لیبرال؛
- ۵- جریان ترکیبی یا التقاطی؛
- ۶- جریان روشنفکری.

بی‌گمان، آرایش کنونی نیروهای سیاسی در ایران، جناح‌ها، صف‌بندی‌ها و ائتلاف‌ها، ریشه در پیشینه جریان‌های مذکور دارد و بازشناسی صادقانه آنها بر بصیرت سیاسی مان می‌افزاید.

کتاب حاضر در صدد است به اختصار، جریان‌های شش‌گانه مذکور، مبانی فکری، مواضع و دیدگاه‌های آنها را معرفی کند و عملکرد جریان‌های انحرافی، کژی‌ها و ناراستی‌های آنها را در حد مقدور بنمایاند.

پژوهشکده تحقیقات اسلامی